Μια μικρή μεταρρυθμιστική τραγωδία.

Ελεύθερος Σκοπευτής (ΚΙΜΠΙ) Ο κόσμος του Επενδυτή, 13 Ιανουαρίου 2007

Την εποχή της δύσης και παρακμής του νεοφιλελευθερισμού -την οποία ούτε ο ίδιος ούτε οι εκπρόσωποί του είχαν πάρει είδηση- μια 'χώρα αποφάσισε ν' αποτελέσει την παγκόσμια εξαίρεση. Να γίνει η χώρα-μοντέλο για τη φιλελεύθερη λύση, έτσι ακριβώς όπως την είχαν οραματιστεί οι πρωτεργάτες της στα τέλη της δεκαετίας του '70. Με ελάχιστο κράτος, το οποίο περιόριζε την απολύτως διακριτική παρουσία του στα άκρως απαραίτητα: στο κούρεμα του γκαζόν σε κεντρικές πλατείες των πόλεων, στη διαχείριση των νεκροταφείων (πάντα, όμως, με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και με βάση τον νόμο προσφοράς και ζήτησης), στην παρακολούθηση των υπόπτων τρομοκρατίας και στη χρηματοδότηση του στρατού (απασχολούμενου συνήθως σε εκτός συνόρων αποστολές, κατά τις επιταγές των αμυντικών συμμαχιών στις οποίες ήταν ενταγμένη η χώρα). Όλοι οι άλλοι τομείς της κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας είχαν αφεθεί στη μέριμνα των ιδιωτών.

Καθώς η χώρα βρισκόταν στην οικονομία της γνώσης και της πληροφορίας, αυτής της υπέρτατης πηγής πλούτου, πεμπτουσία της φιλελεύθερης μεταμόρφωσής της ήταν η πλήρης ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης. Οριζοντίως και καθέτως. Η μετάβαση έγινε αναίμακτα, χάρη στην ανωτερότητα που επέδειξαν οι πολιτικές ηγεσίες, μη διστάζοντας να θυσιάσουν το σασπένς του πολιτικού παιγνίου στην εθνική αναγκαιότητα της συναίνεσης. Η τομή έγινε στα πανεπιστήμια. Με εξαιρετική γενναιοδωρία, το κράτος παρέδωσε τα κλειδιά τους σε μιαν επιτροπή που συγκροτήθηκε από την αφρόκρεμα της επιχειρηματικής ηγεσίας (με κριτήρια τον ετήσιο τζίρο, το P/E των μετοχών των εταιρειών τους, τα μερίδια στην εγχώρια αγορά και τις εξαγωγικές τους επιδόσεις). Το κράτος ανέλαβε το αυτονόητο, να επιδοτεί δηλαδή μέρος των διδάκτρων των φοιτητών ανάλογα με το εισόδημα και τη φοροδοτική ικανότητα των οικογενειών τους. Και η συντονιστική επιτροπή των επιχειρηματιών ανέλαβε το τιτάνιο έργο της εξυγίανσης των σχολών και του εκσυγχρονισμού στα προγράμματα σπουδών τους. Μέρες και μήνες μελετούσαν το δαιδαλώδες πρόγραμμα σπουδών των ιδιωτικοποιημένων δημόσιων πανεπιστημίων. Κι όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, άρχισαν τις καινοτομίες.

«Τι χρειαζόμαστε τη φιλοσοφία;», αναρωτήθηκε ο βιομήχανος, που ουδέποτε είχε χρειαστεί να πάρει φιλόσοφο ή κάτι παρεμφερές στη δούλεψή του και ήταν πεπεισμένος ότι αυτοί οι χαρτογιακάδες ήταν ανίκανοι να συμβάλουν στο ελάχιστο στην παραγωγή μιας καρφίτσας. Και εισηγήθηκε την κατάργηση των φιλοσοφικών σπουδών και τη μετεξέλιξη των αντίστοιχων σχολών σε τμήματα marketing και public relations. Και με τον καιρό οι άνθρωποι ξέχασαν τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα, τον Αυγουστίνο και τον Ακινάτη (όσοι τούς ήξεραν). Τα τελευταία αντίτυπα του «Λεβιάθαν» του Hobbes βρίσκονταν μόνο σε παλαιοπωλεία και το «Περί ελευθερίας» του Τζον Στιούαρτ Μιλ σωζόταν μόνο στα μουσεία.

«Τι χρειαζόμαστε την αρχαιολογία;», αναρωτήθηκε ο ιδιοκτήτης της μεγαλύτερης κατασκευαστικής της χώρας, ο οποίος είχε πικρά πείρα από αρχαιολόγους, κάθε φορά που οι εκσκαφείς του σκόνταφταν σε κάτι παλιομάρμαρα και οι εργολάβοι του δεν προλάβαιναν να τα αλέσουν στα θεμέλια των μικρομέγαλων έργων του. Και εισηγήθηκε την κατάργηση των αρχαιολογικών σχολών και τη διοχέτευση των σπουδαστών τους σε σχολές design τουριστικών σουβενίρ, τεχνικών αναπαλαίωσης και διακόσμησης. Και με τον καιρό, η χώρα που έκρυβε στο υπέδαφός

της αλλεπάλληλα στρώματα ιστορίας πέντε-έξι χιλιάδων χρόνων συνήθισε να θεωρεί μνημεία και αξιοθέατα τα The Mall, τα μεγάλα εμπορικά κέντρα και τα multiplex σινεμά.

«Τι χρειαζόμαστε τη φιλολογία και τη γλωσσολογία;», αναρωτήθηκε ο εκδότης, που τον εκνεύριζαν αυτοί οι ηλίθιοι διορθωτές κάθε φορά που ψείριζαν τα σημεία στίξης, οι επιμελητές κειμένων και οι συγγραφείς που καθυστερούσαν την έκδοση του επόμενου best seller. Και εισηγήθηκε ων κατάργηση των φιλολογικών τμημάτων και τη μετατροπή τους σε ταχύρρυθμα φροντιστήρια ξένων γλωσσών, με προτεραιότητα στις γλώσσες των αγορών με τις οποίες υπήρχε ικανοποιητικό εμπορικό ισοζύγιο. Και με τον καιρό, αναπτύχθηκε μια γενιά πολιτών που μιλούσε ένα νέο γλωσσικό ιδίωμα «γκρίκλις», εμπλουτισμένο με τη διαφημιστική αργκό, έγραφε τη γλώσσα με «όμικρον» και ένα «σίγμα», αγνοούσε τι εστί Όμηρος, Σοφοκλής ή Σεφέρης και αναγνώριζε ως ποίηση τους στίχους: «Ήταν η ζωή μου κόλαση και την έκανες απόλαυση...».

«Τι χρειαζόμαστε την κλασική πολιτική οικονομία;», αναρωτήθηκε ο χρηματιστής, που είχε άχτι τον Ρικάρντο από τότε που σπούδαζε στο London School of Economics. Και εισηγήθηκε τη δραστική αναμόρφωση των οικονομικών σπουδών, με έμφαση στη μικροοικονομία, με δεσπόζουσα θέση για τους Φρίντμαν και Χάγιεκ και στροφή στις νεότερες τάσεις του management, της οικονομετρίας, της τραπεζικής και της λογιστικής. Με τον καιρό, έγιναν ασήμαντα βιογραφικά λήμματα στις εγκυκλοπαίδειες τα ονόματα Σμιθ, Μάλθους, Μαρξ, Γκαλμπρέιθ, χρήσιμα μόνο σε μανιώδεις, δυνατούς λύτες εξεζητημένων σταυρόλεξων.

«Μα τι χρειαζόμαστε Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, Ιστορία Τέχνης ή Μουσική Ακαδημία;», αναρωτήθηκε ο πρόεδρος αλυσίδας multiplex. Αλλά, πριν προκάμει να εισηγηθεί την κατάργησή τους, τον πρόλαβε η γυναίκα του, που αναρωτήθηκε με τη σειρά της τι θα βάλει στους τοίχους του τρίτου εξοχικού τους δίπλα στο χιονοδρομικό κέντρο, πώς θα πηγαίνει στο Μέγαρο Μουσικής και τι δώρα θα κάνει στους φίλους τις γιορτές. Κι έτσι ο πρόεδρος περιορίστηκε να εισηγηθεί τον δραστικό περιορισμό των εισακτέων στις σχολές αυτές («έτσι θ' ανέβουν και οι τιμές των πινάκων, αγάπη μου», τον είχε συμβουλεύσει η σύζυγος). Και με τα χρόνια οι άνθρωποι αναγνώριζαν τον Ντα Βίντσι σαν ήρωα αστυνομικού μυθιστορήματος, πίστευαν ότι ο Ικτίνος ήταν άσχετος σαν αρχιτέκτων -όλα στραβά ήταν στην Ακρόπολη- κι αναγνώριζαν ως κλασικό συνθέτη τον Φοίβο.

Πέρασαν μερικά χρόνια, η μεταρρύθμιση διήνυσε περίοδο ακμής κι όλοι ήσαν απόλυτα ικανοποιημένοι από την απόλυτη εναρμόνιση εκπαίδευσης και αγοράς. Για πολύ καιρό, η ανεργία έπεσε σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, αφού τα πανεπιστήμια έδιναν τόσους και τέτοιους αποφοίτους όσους κι όποιους χρειαζόταν οι επιχειρήσεις. Μέχρι που έγινε η στραβή. Οι πολίτες - καταναλωτές κατελήφθησαν από μαζική υπαρξιακή κρίση και καμιά ευφάνταστη P.R. δεν μπορούσε να τους δώσει απαντήσεις για το νόημα της ζωής. Οι τουρίστες έπαψαν να βρίσκουν οποιοδήποτε ενδιαφέρον στη χώρα που έχει γίνει τόσο όμοια με τις δικές τους, χωρίς ιστορία, χωρίς μνήμη. Τα multiplex και τα The Mall έγιναν βαρετά αξιοθέατα και η τουριστική βιομηχανία βυθίστηκε στην κρίση. Οι συγγραφείς έγραφαν εκπληκτικά όμοια θρίλερ, τα ύφη και τα γλωσσικά τους ιδιώματα έμοιαζαν σαν ασκήσεις πρωτοετών «δημιουργικής γραφής» και ακόμα και οι φανατικότεροι αναγνώστες έπαψαν να τα αγοράζουν. Τα προϊόντα που έκαναν περήφανες τις εξωστρεφείς επιχειρήσεις της χώρας στράγγισαν και τα τελευταία ίχνη φαντασίας των σχεδιαστών τους και, παρά τις κατοχυρωμένες «πατέντες», φαίνονταν να αντιγράφουν το ένα το

άλλο, ανίκανα να δημιουργήσουν νέες ανάγκες στους καταναλωτές. Προκλήθηκε τρομακτική κρίση υπερπαραγωγής για την οποία ουδεμία εξήγηση βρήκαν στον Φρίντμαν ή στις στρατιές αποφοιτούν μάνατζμεντ και οικονομετρίας. Το χρηματιστήριο της τέχνης κατέρρευσε, αφού με δυσκολία πλέον ένα εξασκημένο μάτι διέκρινε ένα έργο τέχνης από συσκευές καθημερινής χρήσης, όπως η χύτρα ταχύτητας.

Η Συντονιστική Επιτροπή διαχείρισης των πανεπιστημίων, με την ίδια τόλμη που είχε αναλάβει τη μεταρρύθμισή τους, επέστρεψε τα κλειδιά τους στο κράτος, το οποίο εφάρμοσε σχέδιο ολικής επαναφοράς - δυστυχώς μαζί με όλες τις παλιές αναπηρίες. Αλλά, έστω κι έτσι, η κοινωνία απόλαυσε αυτή τη μικρή Αναγέννηση. Ο Πλάτων και η φιλοσοφία έγιναν πάλι της μόδας. Οι σπουδαστές ανακάλυψαν τη γοητεία του Ομήρου και του Αριστοφάνη. Οι ανθρωπιστικές σπουδές γνώρισαν νέα ακμή. Ο Σμιθ, ο Μαρξ, ο Φρόιντ, ο Μαρκούζε έγιναν δημοφιλή σχολικά αναγνώσματα. Η ορθογραφία εκτόπισε τα γκρίκλις και τη φωνητική γραφή. Οι μαθητές γοητευόταν από την ιστορία των λέξεων, το αέναο ταξίδι τους από τα ινδικά οροπέδια μέχρι τις ακτές της Γηραιάς Αλβιόνος. Οι έφηβοι έβγαζαν φλύκταινες ακούγοντας Κόκκινου και δάκρυζαν στις πρώτες νότες της “Casta Diva”

Οι άνθρωποι απολάμβαναν ηδονικά το ξαναχτίσιμο της χαμένης κουλτούρας της σκέψης τους.

ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΞΙΑ

Πέστε μου τώρα εσείς, έξοχε δάσκαλέ μου, τι ελπίδες μπορώ να έχω εναντίον αυτής της διαστροφής κάθε προσπάθειας για παιδεία; Μιας διαστροφής που τη διαπιστώνουμε παντού. Με τι θάρρος εμφανιστώ εγώ, ένας δάσκαλος μόνος μου, όταν ξέρει ότι πάνω από κάθε σπόρο αληθινής παιδείας που έχω σπείρει, θα περάσει αμέσως με τρόπο ανελέητο ο οδοστρωτήρας της ψευτοπαιδείας και θα τον συνθλίψει; Αναλογισθείτε πόσο ανώφελη είναι ακόμη και η πιο εντατική δουλειά κάθε δασκάλου που προσπαθεί να οδηγήσει το μαθητή προς τα πίσω, στον ατέλειωτα μακρύ και δυσπρόσιτο κόσμο της Ελλάδας, στην αυθεντική πατρίδα της παιδείας. Αφού ο μαθητής αυτός την άλλη ώρα θα πιάσει στα χέρια του μια εφημερίδα ή ένα σύγχρονο ρομάντζο ή έστω κάποιο από τα «μορφωτικά» βιβλία που ακόμη και στο ύφος τους έχει αποτυπωθεί το αηδιαστικό έμβλημα της σύγχρονης παιδευτικής βαρβαρότητας.

Φρίντριχ Νίτσε «Το μέλλον της Παιδείας μας» (1872)